

cionalnih identitet v zahodnoevropskem prostoru), ki so se uveljavili v nemškem jezikovnem prostoru (Nemčija, Avstrija). Predstavila je zelo zanimive življenjske zgodbe (na primer zgodbo finske psihiatrinje, ki je svojo kariero nadaljevala v Nemčiji, ter se morala zato tega jezika naučiti zelo poglobljeno).

Navedeni referati, ki sem jih na tem mestu povzela zelo v grobem (v celoti bodo objavljeni v zborniku poletne etnološke šole), so spodbudili zavzeta razpravljanja na okroglih mizah in delavnicah, pa tudi v neformalnih razgovorih udeležencev. Tudi v njih je bil opazen razkorak med "zahodnimi" in "vzhodnimi" etnologi. Medtem ko so etnologi in antropologi, ki pripadajo narodom z utrjeno lastno nacionalno in državniško identiteto, nacionalizem uvideli le v njegovi ekstremni agresivni obliki pri tujih etničnih in narodnih skupinah, ki živijo v zahodnoevropskih nacionalnih skupnostih (na primer Kurdi v Nemčiji) ter samo pri marginalnih socialnih skupinah znotraj lastne nacionalne skupnosti, so se etnologi postsocialističnih držav zavzemali tudi za uvid pomena etnološkega raziskovanja nacionalne identitete kot ene temeljnih oblik identitete v sodobnem svetu, ki jo morajo sami šele uveljaviti. Pokazalo se je, da imata obe skupini v dilemi, kako ujeti ravnotežje med dejstvom, da etnologija ni od širših družbenih in političnih okoliščin neodvisna znanost in nujnostjo, da mora kot znanost (in če hoče to biti) težiti k ohranitvi svoje globalne znanstvene avtonomije, često še nerešljive metodološke probleme. Zato ostaja pričujoča tema na seznamu tudi prihodnje etnološke poletne šole, ki bo potekala naslednje leto prav tako v Piranu.

Drugi del srečanja, namenjen predstavitvi raziskovanja mediteranskih študij je s svojim referatom odprl **prof. dr. Christian Giordano** z Oddelka za etnologijo univerze v Freiburgu. V njem je predstavil svoja dosedanja raziskovanja mediteranskega prostora. Kot najbolj pomembno za etnološko in antropološko raziskovanje v njem je izpostavil raziskovanje odnosa med državo in prebivalci, med vsakdanjim življenjem in politiko, saj v različnosti njihovih odnosov najdemo tudi temeljne kulturološke in nacionalne razlike. Mediteran se je zato pokazal kot heterogenost z različnimi tradicijami v enem prostoru, v katerem se srečujemo sicer s podobnimi problemi, a z različnimi načini njihovih reševanj. Na Mediteran zato ne moremo gledati samo kot na zaokroženo geografsko enoto, ampak zlasti kot na paradigmo obnašanja.

V okviru raziskovanja mediteranskih študij je bil narejen že tudi prvi korak k konkretnemu medsebojnemu sodelovanju med različnimi evropskimi univerzami, ki jih bo pokrivala mednarodna etnološka šola. Prvo sodelovanje se bo začelo septembra prihodnje leto v skupnem terenskem raziskovanju študentov z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter Oddelka za etnologijo z Univerze v Lausanni, ki bodo raziskovali kulturno in etnično identiteto Istre.

Tretji del etnološke šole, namenjen vizualni antropologiji, je bil razdeljen na ogled antropoloških filmov, na praktične delavnice in predavanja. Osrednji referat je pripravil **prof. dr. Paolo Chiozzi** z univerze v Firencah, s koreferatom je sodeloval tudi **Naško Križnar** iz AVL SNI pri SAZU, Ljubljana.

Dr. Chiozzi je predstavil zgodovino razvoja vizualne antropologije in jo izpostavil kot antropologijo, kar pomeni, da je v izhodišču in pomembnejše antropološko in ne tehnično znanje (ravnanje s kamero), kot marsikdo še zmotno misli, saj je antropološki film gradivo za antropološko analizo in ni samemu sebi namen.

Živahna razprava se je razvila ob vprašanju resnice, ki jo zmore prikazati antropološki film. O kateri realnosti lahko govorimo, o tisti, ki je "tam", ali tisti, ki jo mi predstavljamo kot tako? Ko opazujemo, kaj opazujemo in filmamo - tisto, kar bi se zgodilo tudi brez nas, ali tisto, kar se zgodi, ker smo mi prisotni?!

Po predavateljevem mnenju je vsa etnografija fikcija, ker je interpretacija realnosti in ne deskripcija. Uporaba kamere je kulturno pogojena, zato kulturni stereotipi v antropoloških filmih, ki govorijo o drugih kulturah, govorijo tudi o nas samih. Vprašanje je torej naš odnos do objektivnosti in ulovljivost objektivnosti same.

Mednarodna etnološka šola naj bi bila tudi v bodoče namenjena pretresu metodoloških izhodišč in rezultatom raziskovanja znotraj posameznih etnoloških in antropoloških usmeritev ter osvetlitvi njihovega mesta v okviru širšega evropskega družboslovnega in humanističnega raziskovanja, zlasti relacijam etnologije do socialne in kulturne antropologije, folkloristike, zgodovine, sociologije, kulturologije in lingvistike. Namen mednarodnih etnoloških šol je vzpostaviti široko mrežo povezav med etnološkimi in antropološkimi raziskovalnimi institucijami v Evropi, zato organizatorji pripravljajo in predvidevajo, da se bodo v prihodnje poleg naštetih univerz (predavatelji pa se bodo menjavali) udeležili še etnologi in antropologi iz univerz v Avstriji, na Madžarskem, Poljskem in Danskem. Evropski okvir pa želijo na prihodnji mednarodni poletni etnološki šoli preseči z udeležbo predstavnikov indijske etnologije kot ene največjih svetovnih etnologij.

Borut Brumen

FETIŠIZIRANO OKO V MESTU

Poročilo s konference svetovne komisije za urbano antropologijo, Lódž 23. 6. - 25. 6. 1994

Oddelek za etnologijo Univerze v Lódžu na Poljskem je bil od 23. 6. do 25. 6. 1994 gostitelj konference svetovne komisije za urbano antropologijo, ki je potekala v univerzitetnem konferenčnem centru z delovnim naslovom "Mesto: danes, včeraj in dan pred tem".

Pisana družina etnografij (Oksana Budina, Victoria Lipinskaya, Vessela Vassileva, Darya Vassileva), etnologov/etnologinj (Peter Salner, Vera Feglova, Ewa Karpinska, Jan Pargač, Miloš Tomandl, Augustin-Marie Milandou, Andrej Majer in moja malenkost), antropologov/antropologinj (Aidan Southall, M. Estellie Smith, Ghaus Ansari, Hermine De Soto, Peter J. M. Nas, Freek Colombijn, Sihan N. Abu-Ghazaleh, W. J. M. Prins, Hermann Fetz, Soheila Shahshahani, Moshe Shokeid) in sociologov/sociologinj (Anna Kuczynska-Skrzypek, Piotr Obraniak) iz 14 držav Evrope, Amerike, Afrike in Azije je imela drug drugemu dovolj povedati, da se ni ujela v ideološke pasti razmejevanja lastnih strok in njihovega poimenovanja. Takšen izbor udeleženk in udeležencev je zagotovil tematsko raznolikost referatov kot tudi (pre)potrebna metodološka razhajanja, ki so jih uspešno obvladovali organizatorji

posameznih sekcij: predsednik komisije za urbano antropologijo, prof. dr. Ghaus Ansari, starosta urbane (marksistične) antropologije, prof. dr. Aidan Southall, nadvse duhoviti predsednik izraelske antropološke zveze, prof. dr. Moshe Shokeid, nenehno govoreča urbana sociologinja, prof. dr. Anna Kuczynska-Skrzypek, in strah ter trepet ameriških antropoloških kongresov zadnjih 50. let, njena (anarhistična) ekstenza, prof. dr. M. Estellie Smith. Ker ni šlo za nobeno "znanstveno masovko", ki po mnenju večine udeležencev služijo le za dokazovanje teze, da je znanost samo ena izmed podpornih palic potrošništva, smo imeli vsi sodelujoči dovolj časa in moči, da podrobno predstavimo svoje referate in se o njih tudi pogovorimo.

Tega, da etnogafinje že po definiciji niso mogle mimo tradicije, mi verjetno ni potrebno posebej poudarjati. Iskale in našle so jo pri opisih bolgarskih mestnih intelektualcev na začetku tega stoletja, pri oblačilni kulturi prebivalcev bolgarskih mest v prejšnjem stoletju, v prehrani prebivalcev ruskih mest v zadnjih treh stoletjih in v ruralnih kulturnih elementih v načinu življenja prebivalcev sodobnih ruskih mest. Seveda je šlo samo za dobro nizevanje podatkov, na žalost, brez kakršnihkoli vzročnih povezav ali razmišljanj o inovacijskem širjenju posameznih kulturnih elementov. Tega pa z metodologijo, ki je bila narejena za raziskovanje podeželja, v mestu tudi ne moremo pričakovati in zato niti ni tako čudno, da je bil najpogostejši analitični koncept v omenjenih referatih pojem nacionalnega. Ali, kot se je izrazil eden izmed udeležencev v neformalnem pogovoru, kar etnografi "pojedo", je nujno "zabeljeno" z nacionalnim, in če to tudi (po)pišejo, je to etnografija.

To, da s(m)o se urbani etnologi in etnologinje uspeli znebiti spon "nacionalnega", je za pisca teh vrstic predstavljalo prijetno presenečenje. Izpostavljanje nacionalnega predstavlja v sodobnih (vele)mestih, ki so de iure in de facto multinacionalni po etnični sestavi (kar na žalost še ne pomeni multikulturalni in odvisni od multinacionalnih družb kot gospodarski osnovi, svojevrsten arhaizem. Čeprav pozno, se mi zdi, da se bodo prav urbani etnologi in etnologinje, hote ali nehote, morali prvi v svojih vrstah soočiti z kritično analizo nacionalnega. To se je videlo tudi iz predstavljenih referatov, v katerih smo lahko slišali o občutkih odtujenosti prebivalcev poljskih mest, urbani ikonografiji glavne ulice v Lodžu, vzvodih in koncentraciji urbanih centrov moči ter odločanja v Bratislavi, integracijskih mehanizmih lokalnih skupnosti v čeških mestih, paradoksov "westernizacije" v mestih "črne" Afrike in identitetah urbanih manjšin ter njihovi vlogi pri nastajanju multikulturalnega urbanega prostora. Če pozabim na formalno vseprisotne hvalnice kapitalizmu, ki so se skozi vsebino referatov pogosto spreminjale v lastno nasprotje, se pravi utemeljeno kritiko in strah pred besnilom zastarelega "kapitalističnega liberalizma", moram z veseljem poudariti, da je še posebej antropologije in antropologinje presenetila analitična širina in teoretična utemeljenost predstavljenih problemskih sklopov.

"Nastop" antropologov se je začel z uvodnim referatom Aidana Southalla, ki je najprej pokopal marksizem in ga nato, tako kot to veje in zmorejajo samo redki, skozi briljantno dialektično analizo obudil od mrtvih in postavil pod vprašaj nadaljnji razvoj mest. In kaj je videlo njegovo "fetišizirano oko v mestu"? Krizo neenakosti kot "darilo" mesta človeštvu, patologijo kriminala, drog in prostitucije, ki pomagajo upravičevati represivno naravo kapitalizma, prenaseljenost mest "tretjega" sveta, etnične in nacionalistične konflikte, fundamentalizem, revščino, onesnaženost in množični pojav "nove" nepismenosti. Vse to v imenu svobode kapitala in monopolov, ki s pomočjo medijev kot motorja svobod-

nega trga ureja "demokracijo" potošniških družb. Pesimistično zamišljenost in tišino je v, milo rečeno, emocionalno nabiti diskusiji razbila, kdo drug kot anarhistka, gospa M. Estellie Smith, ki je po tem, še vedno vidno razburjena, predstavila svoje videnje mestnih zvez in mestnih mrež kot osnovnega (ekološkega) koncepta mest in tistega, kar lahko imenujemo "imanentno urbano". Določujoči elementi urbanosti so bili rdeča nit ostalih antropoloških referatov, v katerih smo se seznanili o vzrokih za spreminjanje Kalkute iz včerajšnjega "Metropolisa" v današnji "Slumpolis", s simbolično produkcijo v današnjem "vzhodnem" Berlinu, z analizo mestnih načrtov in urbanističnimi zmotami v indonezijskih mestih, s historično analizo Jeruzalema, primerjavo urbanih značilnosti Londona v 19. stoletju in današnjega New Delhija, simbolnim razumevanjem arhitekturne dediščine v avstrijskih mestih, spreminjanjem urbanih simbolov v nizozemskem Leidnu, pederskim načinom življenja v perifernih metropolah, kot je Tel Aviv, in napetostmi med elitno in "industrijsko" kulturo v iranskem Kashanu. Antropologi so nas tako še enkrat navdušili z domišljijo izbranih raziskovalnih topik, inovativnimi teoretičnimi analizami, kjer moram posebej izpostaviti koncept t.i. strateških skupin v mestu, hkrati pa tudi s prepogostimi posplošitvami in neutemeljenimi zaključki, ki pa so, resnici na ljubo, predstavljali vse, kar smo lahko slišali od urbanih sociologov. Ti so poskušali dokazovati, da modernost lahko raziskuje samo urbana sociologija, in da je problem lodžškega "Downtowna" v njegovih prebivalcih, ki so (pre)revni in zaradi tega problematični. Rešitev je sociolog videl v izselitvi "troublemakersov" in naselitvi takšne socialne strukture prebivalstva, ki bo sovražila javna transportna sredstva in naselila center mesta z lepimi avtomobili. Pri diskusiji bi verjetno zadoščalo vprašanje kolegice iz Irana, ki je sociološkega yuppija vprašala, če je bil kdaj v Ameriki in kako mu je bilo tam všeč. A kaj, ko mu je bilo potrebno povedati, da s problematičnostjo v humanistiki ne moremo definirati neke socialne skupine in da več parkirnih mest v centrih mesta pomeni samo več avtomobilov.

V prostorih univerzitetnega konferenčnega centra in hotela so se poljski kolegi in kolegice iz lodžškega Oddelka za etnologijo ponovno, organizacijsko in strokovno, dokazali kot odlični gostitelji. V klubskih prostorih so se ob večerih spletale tiste prijateljske vezi, ki jih boste na velikih kongresih zaman iskali. Tam pa je bila tudi priložnost za sproščene in odkrite kritike našega početja. O tem, zakaj ni bilo prisotnih (več) predstavnikov iz Afrike, Južne Amerike, vzhodne Azije in Avstralije, ali ima sploh smisel, da za istim omizjem govorimo o urbanih problemih Kalkute in srednjeevropskih mestec, zakaj ni na konferenci (več) predstavnic ženskih študij, kaj lahko etno-antro-sociologi naredimo proti naraščajočemu nacionalizmu, rasizmu in seksizmu v mestih, in o pomanjkljivostih medsebojnih komunikacij. Dvomili smo, in kot nam je ob slovesu povedal profesor in modrec Ghaus Ansari, je prav dvom tisti, zaradi katerega se spleča vztrajati. Podrobnosti o tem, kakšen je bil ta dvom, pa si boste lahko prebrali v zborniku referatov, ki bo pod okriljem IUAES izšel v začetku naslednjega leta.